

Duivenoverlast in Nederland: een weerwoord

November 2000

De werkgroep Wetenschappelijk Onderzoek Welzijn Duiven van de NPO

J.F. Gaiser, G.A. van Oortmerssen, C. Reizevoort, J. van der Sluis en L.W. van der Waart

Inleiding

In Nederland leven in het wild een viertal duivensoorten: houtduiven, tortelduiven, holenduiven en afstammelingen van rotsduiven. De laatste worden ook wel vaak stadsduiven genoemd, omdat ze zich voornamelijk in steden en dorpen ophouden.

In 1998 is er een rapport verschenen getiteld 'Duivenoverlast in Nederland', samengesteld door 'de Landelijke Werkgroep Duivenoverlast'. Wie de werkgroep heeft ingesteld en wie er in zaten is onbekend. Volgens W&S uit Nijmegen, een adviesbureau in dierplaagbestrijding, is de landelijke werkgroep een groep aanhangers van PETA. PETA staat voor 'People for Ethical Treatment of Animals', die het thuisfront in de Verenigde Staten heeft. Het is een van de dierenbescherming afgeleide organisatie die geweld niet schuwt en duidelijke sektarische trekken heeft. Ook al waren de namen van de auteurs bekend dan was een discussie over de inhoud met de makers waarschijnlijk toch uitgesloten.

Het rapport blijkt door de Nederlandse Dierenbescherming toegestuurd te zijn aan veel gemeenten in Nederland. Maar of dit ook werkelijk de beoogde doelgroep van PETA was, weten we niet. In ieder geval verwijst de Nederlandse Dierenbescherming regelmatig naar de getallen in dit rapport in haar strijd tegen de postduivensport. Gezien de titel van het rapport mag men aannemen dat de werkgroep geprobeerd heeft de in Nederland ondervonden duivenoverlast in kaart te brengen. Maar bij lezing van het rapport krijgt men sterk de indruk dat het begrip 'duivenoverlast' gebruikt is als 'stok' om een hond mee te kunnen slaan. De hond is in dit geval de oriëntatiesport met postduiven, opererend binnen de Nederlandse Postduivenhouders Organisatie (NPO).

Waardoor wordt deze indruk bevestigd?

Allereerst, omdat het rapport alleen spreekt over rotsduiven (stads- en postduiven) en niet over de andere soorten.

Ook van houtduiven en tortelduiven wordt vaak gezegd dat ze overlast veroorzaken en dus daarom bijvoorbeeld afgeschoten zouden moeten worden (wat overigens in de praktijk ook gebeurt). Waarom wordt in dit rapport dan niet gesproken over deze soorten?

Vervolgens omdat op veel plaatsen in het rapport postduiven zonder meer gelijkgesteld worden aan stadsduiven.

Zo wordt de indruk gewekt alsof stadsduiven verwilderde postduiven zijn of rechtstreekse afstammelingen daarvan. Een beetje kenner weet echter dat stadsduiven er zódanig anders uitzien dan postduiven dat het moeilijk is om ze te verwarren. Ook voor de niet kenner kan het eenvoudig zijn: wanneer de stadsduivenpopulatie in stand zou worden gehouden door verwilderde postduiven, dan zouden ook de kleurslagen gelijk moeten zijn aan die van de postduivenpopulatie. Ongeveer een kwart van de postduiven is rood (bruin) of bont (d.w.z. hier en daar witte veren), maar deze dominante kleurslagen komen in de stadsduivenpopulatie niet of nauwelijks voor. Het is dus overduidelijk dat de stadsduivenpopulatie niet door verdwaalde of verwilderde postduiven in stand wordt gehouden. Indien dit wel het geval was, dan zou de stadsduivenpopulatie heel anders van kleur zijn! Dat er bij de postduivenpopulatie maar ongeveer een kwart van de duiven rood of bont is en niet veel meer, terwijl deze kleurslagen toch dominant zijn, komt omdat veel duivenliefhebbers een aantal rode en/of bonte duiven wel leuk vindt maar hier geen hok vol van wil en hij of zij selecteert hier dus op.

In hoeverre zwerfende postduiven werkelijk bijdragen aan vermeerdering van het stadsduivenbestand is niet te achterhalen. Vooral in de zomer kan men tussen de stadsduiven wel eens een of meerdere postduiven zien lopen. In die tijd van het jaar worden de oriëntatiewedstrijden gehouden en een enkele postduif doet er soms wel eens langer dan één dag over om haar hok te vinden. Dat zulke duiven zich dan tijdelijk aansluiten bij hun 'verre neven' in het wild is niet verwonderlijk omdat de duif een groepsdier is. Het leven in groepen is een gedragsstrategie die bij vele diersoorten wordt gevonden, en die zich in de evolutie van duiven heeft ontwikkeld om het individu beter te beschermen tegen vijanden. Wanneer postduiven tussen stadsduiven worden aangetroffen, is dat dus absoluut geen bewijs dat ze zich ook in die groep voortplanten, hetgeen echter in het rapport zonder meer wordt aangenomen. Bewijs daarvoor is te vinden in het feit dat postduiven die hun huis even niet kunnen vinden vaak ook binnenvliegen in de hokken van andere postduivenhouders en zich aansluiten bij die kolonie. Het gebeurt maar zelden dat zo'n duif een paarband aangaat in dat hok. Gebeurt dat al, dan is dat wanneer de duif wordt vastgehouden en pas na langere tijd. Als zo'n duif vrij mag in- en uitvliegen vanuit het gashok, dan keert ze vanzelf na enige tijd terug op het eigen hok. In het wild waar de leefomstandigheden veel moeilijker zijn, zal de drang om naar het eigen hok terug te keren veel groter zijn en het aangaan van een paarband zeldzaam. Ook in theoretisch opzicht, vanuit de biologie beschouwd, zal het produceren van nakomelingschap door postduiven in het wild niet vaak voorkomen vanwege het simpele feit dat een postduif absoluut niet is aangepast aan een leven in het wild. Hij zal vaak niet weten hoe aan voer te komen, omdat hij gewend is om gevoerd te worden. Om zich te gaan voortplanten hebben vogels echter een voor hen passende leefomstandigheden nodig, die leidt tot een goede conditie, anders zullen ze er niet aan gaan beginnen (Tinbergen e.a.). Zelfs al zal het postduiven incidenteel gelukken om nakomelingen in het wild groot te brengen, dan zullen die hybride nakomelingen relatief snel uitgeselecteerd worden, omdat ze niet over de voor overleving in die situatie geschikte genen beschikken. Stadsduiven zijn daarop al uitermate streng geselecteerd via natuurlijke selectie. Dus iedere inbreng van vreemd genetisch materiaal zal al gauw 'slechter' zijn.

De opbouw van het rapport is onlogisch en wijst er op dat de uiteindelijke doelstelling niet de overlast betreft, maar iets anders.

Logisch zou zijn wanneer het rapport zou beginnen met aan te duiden om wat voor soort overlast het gaat om vervolgens de grootte van die overlast te beschrijven. Zo kan men duidelijk maken dat het inderdaad om een last gaat. Daarna verwacht je een beschrijving van de oorzaak van de last. Om te eindigen met wat je er aan zou kunnen doen.

Blijkbaar gaat men ervan uit dat de lezer al weet welke de overlast is, want het rapport begint met een beschrijving van de postduivensport waarbij vele zaken schromelijk worden overdreven waardoor een zeer negatieve indruk van de duivensport wordt gegeven. Het is voor een ingewijde in de duivensport dan ook zeer gemakkelijk om alle genoemde feiten één voor één onderuit te halen. Op pagina 2 bijvoorbeeld, wordt gesteld dat er in Nederland zogeheten kweekstations zijn met meer dan 10.000 duiven. Een foto van zo'n groot kweekstation is bijgevoegd op pagina 16. Het betreft hier het kweekstation van de Belgische firma Natural te Schoten, wat dan ook in België gevestigd is. Het zou ook niet kunnen om een foto van zo'n groot kweekstation in Nederland te plaatsen, omdat die er eenvoudigweg niet zijn. De grootste in Nederland heeft zo'n 3.000 duiven en de jongen hieruit worden over de hele wereld verkocht. Zo kunnen bijna alle genoemde 'feiten' één voor één weerlegd worden, maar dat zou de leesbaarheid van dit weerwoord niet bevorderen.

Een ander punt willen we hier echter wel aanhalen en dat is de inschatting van hoeveel postduiven er jaarlijks gaan zwerven als gevolg van het niet terugkeren van de oriëntatievluchten. Volgens het rapport loopt dat in de honderdduizenden, die volgens de samenstellers ook allen verzeild raken in de Nederlandse steden. De negatieve suggestie die hiervan uitgaat, wordt meegenomen in het vervolg van het verhaal, om een indruk te

krijgen van de overlast. Op deze plek in het rapport blijkt pas dat die overlast bestaat uit vervuiling van de plekken waar stadsduiven (sic!) zich in grote getale ophouden. In Argus schrijft Reinier Akkermans dat de stadsduif broedkolonies vormt, die zichzelf zonder import van buitenaf in stand weten te houden (Akkermans, 1986). Daarmee is stadsduif een zelfstandig element in de fauna geworden. Het zijn geen tamme gedomesticeerde dieren en derhalve ook geen postduiven. Vanwege hun verschillen in leefwijze en biotoopkeuze ten opzichte van voorouders (postduif dan wel rotsduif) en de steeds verder gaande isolatie lijkt het zinvol ze als aparte eenheid te beschouwen. Tot zover Reinier Akkermans. Aangezien de overlast dus veroorzaakt wordt door stadsduiven en deze zich zonder inbreng van postduiven (kunnen) handhaven zal ook wanneer er in Nederland geen enkele postduif meer rondvliegt de overlast onverminderd doorgaan. Saillant detail is dat de Landelijke Werkgroep ook naar dit artikel refereert. Ze halen echter alleen het sterftepercentage en de leeftijd die stadsduiven kunnen halen aan. Het gegeven dat stadsduiven zich ook zonder inbreng van buitenaf kunnen handhaven kwam ze kennelijk niet zo goed uit.

Waar blijven de achterblijvers dan als ze niet in steden terechtkomen?

Wanneer een postduivenhouder over een 'rampvlucht' spreekt betekent dat als regel niets anders dan dat de duiven die hij heeft ingezet op een wedvlucht niet zo snel naar huis zijn gekomen als ze gewoonlijk doen, maar het wil absoluut niet zeggen dat zijn duiven nooit meer thuishouden. Spreken meerdere postduivenhouders zo, dan betekent dit dat de wedvlucht als geheel veel trager verloopt dan normaliter. Maar ook dan zijn vrijwel alle duiven na een week op het hok teruggekeerd. De echte verliezen die optreden tijdens de wedstrijden hebben dan ook in de meeste gevallen een andere oorzaak dan dat een duif de weg naar huis niet meer weet en zich daarom maar bij andere duiven aansluit. In de meeste gevallen verongelukt zo'n duif doordat hij ergens tegenaan vliegt of dat als hij even uitrust gepakt wordt door een roofvogel of een kat. Ga bijvoorbeeld maar eens kijken onder de hoogspanningskabels wat hier aan duiven en andere dode vogels ligt. Dat duiven ergens tegenaan vliegen of dat ze gepakt worden door een roofvogel of kat gebeurt overigens niet alleen tijdens wedstrijden. Dit kan ook gebeuren tijdens het dagelijkse uurtje vliegen rond het hok. Berucht hiervoor zijn jonge duiven van 3-5 maanden oud. Wanneer deze gaan 'trekken' om de omgeving goed te leren kennen, blijft er regelmatig een enkele achter of komen er met gebroken poten thuis. Deze laatste hebben dan net met de poten de hoogspanningskabels of de afzetting van een weiland geraakt (bij wind tegen gaan ze soms erg laag). Gelukkig helen gebroken poten snel. Twee weken met een spalk en het leed is weer geleden.

Onlangs is in Zuid-Wales door Dr. Andrew Dixon van de Universiteit van Sunderland een onderzoek uitgevoerd naar het aantal duiven dat ten prooi valt aan roofvogels. Aangezien de roofvogelpopulatie die duiven op het menu heeft staan in Wales en Nederland gelijk is, zal het percentage duiven wat ten prooi valt aan deze roofvogels ook ongeveer gelijk zijn. Uit het onderzoek van Dr. Dixon blijkt dat van een koppel van honderd duiven er jaarlijks ongeveer 10 ten prooi vallen aan roofvogels. Deze duiven komen dus niet in de stad terecht maar in de maag van een roofvogel. Verder neemt het rapport zondermeer aan dat alle duiven die verloren gaan in Nederland terechtkomen. Aangezien de meeste wedstrijden vanuit België en Frankrijk plaatsvinden blijven daar natuurlijk ook duiven achter. Naast de duiven die verongelukken of ten prooi vallen aan roofvogels is er natuurlijk een groep die niet naar huis gaan en ergens neerstrijken om wat voor reden dan ook. De meeste van deze duiven komen vroeg of laat (meestal vroeg) tussen het hun soortgenoten van een andere duivenhouder. Via de landelijke ringenadministratie krijgt de eigenaar hiervan bericht. Eigenaar en opvanger overleggen dan samen of de duif bij de opvanger blijft of dat de eigenaar hem terughaalt. Dit is vastgelegd in de reglementen van de NPO. Wanneer de eigenaar niets van zich laat horen kan men dit aanklaarten bij een tuchtcommissie die op haar beurt een passende strafmaatregel op kan leggen.

Waar komt de huidige stadsduivenpopulatie dan vandaan als zij niet door verdwaalde of verwilderde postduiven in stand wordt gehouden?

De geschiedenis van de stadsduif is beschreven door Daniel Haag-Wackernagel in het boek 'Die Taube'. Hieronder een samenvatting van de hoofdstukken waarin stadsduiven genoemd worden.

De stadsduif heeft geleid tot vele meningen over de duif: van 'zinnebeeld van de heilige geest' tot vliegende rat. Stadsduiven zijn niet zomaar nakomelingen van tamme (post-)duiven of rotsduiven. Stadsduiven hebben waarschijnlijk een eeuwenlange evolutie in de stad doorgemaakt en zijn hierdoor een aparte variëteit van de *Columbia livia* geworden. Hierover zijn enkele theorieën die elkaar niet uitsluiten, maar aanvullen.

Eén theorie gaat uit van de rotsduif die zich vrijwillig bij de mens die graan verbouwde gevoegd heeft en zonder wezenlijke selectieve invloed van de mens heeft zich hieruit de stadsduif ontwikkeld. In Sardinië heeft men waargenomen dat rotsduiven uit het natuurlijke broedgebied Capa Caccia regelmatig naar de enige kilometers verder gelegen stad Alghero vlogen om te foerageren. Ook de stadsduiven in het nabij gelegen Sassari vertonen duidelijk een inslag van rotsduiven. Ditzelfde is waargenomen in India waar de stadsduiven afstammen van de in het wild levende ondersoort *Columbia livia intermedia*.

Een andere theorie zegt dat de stadsduiven ontstaan zijn uit verwilderde tamme gedomesticeerde duiven. Gedurende honderden of zelfs duizenden jaren hebben zich steeds meer veldduiven (vrij uitvliegende duiven die door de adel in grote torens werden gehouden voor hun vlees en mest) in de stad gevestigd en daar stadsduivenpopulaties opgebouwd. De half gedomesticeerde veldduiven zijn robuust en stellen weinig eisen. Zij zijn daarom in het voordeel voor een stadsleven. Deze veldduiven werden vrij gehouden en konden zich dus verspreiden. Dit in tegenstelling tot de meer gedomesticeerde rasduiven die in volières werden gehouden. Om verschillende redenen zoals overbevolking en sociale stress verlieten de veldduiven hun hok om zich elders te vestigen. Het was er de duivenhouders veel aan gelegen om de verspreiding te voorkomen, maar ondanks alle inspanningen, zoals voldoende voedsel en ruimte, trokken er toch veldduiven naar de stad. Johnston en Janiga (1995, *Feral Pigeons*) noemen als beroemdste historische bevrijding van de stadsduiven de vernietiging van de adellijke duiventorens tijdens de Franse revolutie. Verschillende kenmerken van stadsduiven zoals hoge reproductie, grote genetische variabiliteit, hoge tolerantie ten opzichte van menselijke activiteit, robuustheid en hongertolerantie wijzen op afstamming van veldduiven. In sommige steden stammen de stadsduiven wel af van rasduiven, zoals de witte duiven in Sevilla en Honolulu.

In het algemeen kan gesteld worden dat hoog gedomesticeerde duivenrassen vanwege diverse handicaps een slechte overlevingskans hebben als stadsduif. Dat geldt zowel voor postduiven als sierduiven. De meeste Midden-Europese stadsduiven stammen dus af van veldduiven. Volgens Johnston en Janiga hebben stadsduiven een dubbel zo grote variabiliteit als andere vogelsoorten. Met als gevolg dat hoe ouder de populatie is des te beter zij is aangepast aan het stadsleven. Dat betekent dat aangevlogen postduiven en rasduiven die zich nu bij een populatie stadsduiven aansluiten nauwelijks enige overlevingskans hebben. Zij kunnen zich niet handhaven met het beschikbare voedsel in het huidige broedgebied van de beter aangepaste stadsduiven.

Onderzoek in oude literatuur toont aan dat reeds vanaf de eerste domesticatie, duiven zich in de stad vestigden en daarmee werd de eerste stap naar de stadsduif gezet. In de 14e eeuw al beklagt de bisschop van St. Pauls Cathedral in Londen zich over het feit dat mensen die met stenen de stadsduiven wegjagen de vensters ingooien.

De grootte van een stadsduivenpopulatie wordt bepaald door het voedselaanbod. Minder voedsel betekent een reductie van de populatie. Scherdlin kon aantonen dat straatverharding

in veel steden leidde tot kleinere populaties stadsduiven. Verharde marktpleinen konden immers beter gereinigd worden. Verder leidde het verdwijnen van trekpaarden, en dus geen haver en ander gemorst voer meer op de grond, tot een vermindering van de populaties stadsduiven. Toch is na de Tweede Wereldoorlog in Europa het aantal stadsduiven sterk toegenomen. De welvaart leidde tot meer voedselresten op straat en ook begonnen mensen de duiven bij te voeren. De stadsduiven hebben zich sindsdien aan het voedselaanbod van de stad: vlees, chocolade, kaas en zelfs zure augurken. Zij eten nu dan ook bijna alles. Ook wat broedplaatsen betreft hebben zij zich aangepast. De moderne bouwstijlen bieden weinig plaats en dus nestelen zij zich nu ook op lichtreclames, onder bruggen etc.

Het stadsduivenprobleem

Om diverse redenen voeren dierenvrienden de stadsduiven en veroorzaken daarmee een voedselaanbod dat grote populaties mogelijk maakt. Dit is meermalen in publicaties aangegeven (Haag-Wackernagel, 1984; Johnston en Janiga, 1995). De grote populatiedichtheid veroorzaakt meerdere overbevolkingseffecten. Ook lijden de duiven er zelf onder. De strijd om het dagelijkse voedsel door in de massa elkaar concurrerende duiven geeft de onervaren jongen nauwelijks overlevingskans. In Bazel is vastgesteld dat meer dan 95% van de jongen het einde van het eerste levensjaar niet haalt (Haag-Wackernagel, 1984). Het wijdverbreide voeren van stadsduiven is vooral een welvaartsprobleem. De hierdoor ontstane grote populaties van stadsduiven veroorzaken de overlast waar het rapport van de 'Landelijke Werkgroep Duivenoverlast' over rapporteert. In het verleden is geprobeerd het probleem op te lossen door stadsduiven te vangen, af te schieten of te vergiftigen. Het doden van de duiven biedt echter geen oplossing. In Bazel bleek dat binnen enkele weken nadat de populatie met 20% was gereduceerd, de populatie weer even groot, of zelfs groter was dan voorheen. Dit bleek ook op andere plaatsen het geval te zijn. De kansen voor jongere dieren, maar ook oudere dieren, nemen namelijk toe. Doden heeft dus geen zin, want de open plekken worden binnen de kortste keren door jonge dieren opgevuld. De belangrijkste oorzaak voor het bestaan van grote stadsduivenbestanden is het grote voedselaanbod. Het voedselaanbod moet dus gereduceerd worden. En hiervoor is maar één oplossing: niet voeren! De postduivenhouders moeten dan ook niet als verantwoordelijken voor de grote stadsduivenpopulaties worden aangewezen, maar degenen die de stadsduiven voeren. In het verleden is ook geprobeerd de duiven te steriliseren met behulp van preparaten over het voer. Naast het feit dat dit geen enkel effect heeft wanneer dit als enig middel wordt toegepast, heeft het ook nadelige effecten op prooidieren die de behandelde duiven opeten en andere zaadeters.

In Bazel is gebleken dat de populatie stadduiven alleen gereduceerd kon worden door een combinatie van niet voeren en vangen of afschieten. Alleen vangen of afschieten heeft geen enkele zin. Wel heeft het zin, zoals ook in Bazel bleek, om stadsduiven in toom te houden door ze broedhokken aan te bieden waarin men ze kan laten broeden op kalkeieren.

Conclusie

De landelijke Werkgroep Duivenoverlast heeft getracht een rapport op te stellen om de Nederlandse postduivenhouders dusdanig in diskrediet te brengen dat van overheidswege maatregelen worden genomen waardoor de duivensport zal ophouden te bestaan. In dit rapport worden extremen van de laatste 30 jaar als dagelijkse praktijk voorgeschoteld. Daarnaast wordt een aantal zaken schromelijk overdreven. Dat dit rapport rondgestuurd kon worden en door een aantal mensen serieus genomen werd, komt doordat de duivensport in Nederland onbekend is bij het grote publiek, dan wel dat er misvattingen over bestaan. We zullen moeten accepteren dat er stadsduiven zijn. Deze vogels hebben zich net als andere vogels (merel, mus) aan het leven in de stad aangepast. De enige oplossing om het aantal stadsduiven te beheersen is ervoor zorgen dat het voedselaanbod gereduceerd wordt, eventueel in combinatie met wegvangen. In ieder geval moet voorkomen worden dat de duiven bijgevoerd worden.

Bronnen

- **Akkermans, R.** 1986. Stadsduiven worden vaak vergeten. Argus: blad van de Stichting Kritisch Faunabeheer, deel 11, nr. 4.
- **Dixon, A.** 1999. A study of Peregrine predation on racing pigeons in South Wales: preliminary findings. Ecology Centre, University of Sunderland, United Kingdom.
- **Haag-Wackernagel, D.** 1984. Ein Beitrag zur Ökologie der Stadtaube. Dissertation, Phil. Nat. Fakultät der Universität Basel. Verlag Medizinische Biologie.
- **Haag-Wackernagel, D.** 1998. Die Taube. Schwabe co. AG, Basel. ISBN: 3796510167. 245 p.
- **Johnston, R.F. en Janiga M.** 1995. Feral Pigeons. Oxford University Press, New York - Oxford. ISBN: 0195084098. 336 p.
- **Tinbergen, J.M., Bakker, J.P., Piersma, T., Van den Broek, J.M.** 2000. De onvrije natuur. Verkenningen van natuurlijke grenzen. Hoofdstuk 13: "De economie van de eileg" Uitgeverij KNNV Utrecht, ISBN: 90-5011-134-3.